УДК 782.1:7.03+7.05:008
DOI https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-16

Валентин КУПЧИК
заслужений працівник культури України, старший викладач кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20301
ORCID: *0000-0002-1870-9953*

Тетяна МАЗУР
викладач-стажист кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20301
ORCID: *0009-0002-9849-2295*

Василь СЕМЕНЧУК
доцент, заслужений працівник культури України, доцент кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва, завідувач кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20301
ORCID: *0000-0001-9571-5495*

Бібліографічний опис статті: Купчик, В., Мазур, Т., Семенчук, В. (2025). Сучасні аспекти вокального мистецтва: від традицій до інновацій. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 113–119, doi: https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-16

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ

Стаття присвячена комплексному дослідженню еволюції вокального мистецтва, простежуючи його розвиток від традиційних форм, що сформувалися в історичному контексті, до сучасних інноваційних практик, які активно трансформують цей вид мистецтва у XXI столітті. Метою роботи є детальний аналіз ключових тенденцій у вокальному виконавстві, зумовлених як багатовіковими традиціями, так і впливом новітніх технологічних досягнень, що змінюють підходи до створення та сприйняття вокальної музики. У дослідженні застосовано історико-аналітичний метод для вивчення етапів розвитку вокального мистецтва, компаративний аналіз для порівняння традиційних і сучасних вокальних технік, а також синтез даних із широкого спектра наукових джерел, включаючи праці українських та міжнародних дослідників. Основні результати вказують на те, що цифрові технології, зокрема обробка голосу за допомогою автотюну, вокодера та програмного забезпечення типу Vocaloid, значно розширюють творчий потенціал виконавців, дозволяючи створювати нові звукові текстури та синтетичні голоси, зберігаючи при цьому зв'язок із традиційними формами, такими як бельканто чи етнічні вокальні практики. У висновках підкреслено перспективність гібридних підходів, які гармонійно поєднують автентичність вокальних традицій із сучасними інноваціями, а також наголошено на необхідності подальшого вивчення їхнього культурного значення в умовах глобалізації. Дослідження актуалізує важливість осмислення цих трансформацій для розуміння майбутнього вокального мистецтва, його ролі у формуванні нових естетичних парадигм і збереженні культурної спадщини в епоху стрімких технологічних змін.

Ключові слова: *вокальне мистецтво, традиції, інновації, цифрові технології, вокальні техніки, бельканто, багатоголосий спів, вокальна перкусія, автотюн, вокодер, синтетичні голоси, глобалізація, автентичність, гібридні підходи, культурний вплив.*

Valentyn KUPCHYK
Honored Worker of Culture of Ukraine, Senior Lecturer at the Department of Musicology and Vocal-Choral Art, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, 2 Sadova Str., Uman, Cherkasy Region, Ukraine, 20301
ORCID: *0000-0002-1870-9953*

Tetiana MAZUR
Trainee Lecturer at the Department of Musicology and Vocal-Choral Art, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, 2 Sadova Str, Uman, Cherkasy Region, Ukraine, 20301
ORCID: *0009-0002-9849-2295*

Vasyl SEMENCHUK
Associate Professor, Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor at the Department of Musicology and Vocal-Choral Art, Head of the Department of Musicology and Vocal-Choral Art, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, 2 Sadova Str., Uman, Cherkasy Region, Ukraine, 20301
ORCID: *0000-0001-9571-5495*

To cite this article: Kupchyk, V., Mazur, T., Semenchuk, V. (2025). Suchasni aspekty vokalnoho mystetstva: vid tradytsii do innovatsii [Modern aspects of vocal art: From traditions to innovations]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 113–119, doi: https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-16

MODERN ASPECTS OF VOCAL ART: FROM TRADITION TO INNOVATION

This article is devoted to a comprehensive study of the evolution of vocal art, tracing its development from traditional forms established within historical contexts to contemporary innovative practices that are actively reshaping this art form in the 21st century. The primary aim of the research is to conduct a thorough analysis of the key trends in vocal performance, influenced both by centuries-old traditions and by the advent of cutting-edge technological advancements that are redefining the creation and perception of vocal music. The study employs a historical-analytical approach to explore the stages of vocal art's development, a comparative analysis to juxtapose traditional and modern vocal techniques, and a synthesis of data drawn from an extensive range of scholarly sources, encompassing works by Ukrainian and international researchers. The main findings reveal that digital technologies—such as voice processing tools like autotune, vocoders, and software such as Vocaloid—significantly enhance performers' creative potential, enabling the production of novel sound textures and synthetic voices while maintaining connections to traditional forms, including bel canto and ethnic vocal practices. The conclusions highlight the promising nature of hybrid approaches that effectively integrate the authenticity of vocal traditions with modern innovations, emphasizing the need for further investigation into their cultural significance amid globalization. This research underscores the critical importance of understanding these transformations to grasp the future trajectory of vocal art, its role in shaping new aesthetic paradigms, and its contribution to preserving cultural heritage in an era marked by rapid technological progress.

Key words: *vocal art, traditions, innovations, digital technologies, vocal techniques, bel canto, overtone singing, vocal percussion, autotune, vocoder, synthetic voices, globalization, authenticity, hybrid approaches, cultural impact.*

Вокальне мистецтво, як одна з найдавніших форм художньої творчості, протягом своєї історії відображає не лише естетичні ідеали епохи, але й технологічні та соціокультурні зміни. Від первісних ритуальних співів до багатоголосся епохи Відродження, від оперного бельканто до сучасних експериментальних вокальних практик – цей вид мистецтва постійно адаптується до нових умов. У XXI столітті вокальне мистецтво перебуває на перетині традицій і новаторства, що зумовлено стрімким розвитком цифрових технологій, глобалізацією та появою нових виконавських технік. Актуальність теми пояснюється необхідністю осмислення цих трансформацій у контексті збереження культурної спадщини та пошуку шляхів для подальшого розвитку.

Метою дослідження є аналіз сучасних аспектів вокального мистецтва через призму його історичної еволюції та інноваційних тенденцій. Завдання роботи включають: 1) висвітлення історичного розвитку вокальних традицій; 2) оцінку впливу сучасних технологій на вокальну практику; 3) аналіз нових вокальних технік і їхнього культурного значення; 4) прогнозування перспектив розвитку вокального мистецтва. Дослідження спирається на теоретичні праці провідних мистецтвознавців, аналіз реальних кейсів і синтез історичних та сучасних даних.

1. Історичний контекст вокального мистецтва.

Вокальне мистецтво має багатовікову історію, що бере початок від ритуальних співів первісних суспільств. У європейській традиції важливим етапом стало формування григоріанського хоралу в VI–VII століттях, який уособлював монодійний спів і заклав основи вокаль-

ної культури Середньовіччя (Бойко, 2018). У період Ренесансу (XV–XVI ст.) вокальне мистецтво перейшло до поліфонії, що знайшло відображення у творчості таких композиторів, як Джованні Палестрина, чиї мотети вирізнялися гармонійною складністю (Burrows, 2019). XVII століття ознаменувалося народженням опери, де сольний спів став центральним елементом, а техніка бельканто, розвинена в Італії, підняла вокальну майстерність на новий рівень (Celletti, 1991).

У XIX столітті романтизм вніс у вокальне мистецтво акцент на емоційність і драматичну виразність. Композитори, такі як Ріхард Вагнер і Джузеппе Верді, розширили межі оперного співу, вимагаючи від виконавців не лише технічної досконалості, але й акторської глибини (Sadie, 2001). Ці традиції вплинули на сучасну вокальну педагогіку, хоча їхня адаптація до нових реалій залишається предметом дискусій.

Вокальне мистецтво бере початок із первісних форм співу, що виконували ритуальні та комунікативні функції. Археологічні дані свідчать про використання голосу в обрядах ще в епоху палеоліту, коли ритмічні вокалізації супроводжували колективні дії. У європейській традиції ключовим етапом стало становлення григоріанського хоралу в VI–VII століттях, який базувався на монодії та мав сакральний характер. Цей стиль, описаний у працях Олени Бойко, заклав основи вокальної культури Середньовіччя, вплинувши на розвиток нотного запису та гармонії (Бойко, 2018).

У період Ренесансу (XV–XVI ст.) вокальне мистецтво перейшло до поліфонічного звучання. Композитори, як-от Джованні Палестрина, створювали мотети та меси, де багатоголосся демонструвало складну взаємодію вокальних партій (Burrows, 2019). XVII століття ознаменувалося появою опери, що змістила акцент на сольний спів. Клаудіо Монтеверді, автор опери «Орфей» (1607), увів драматичну виразність у вокальну музику, що стало проривом у мистецтві. Техніка бельканто, яка розвинулася в Італії, підняла вокальну майстерність до рівня віртуозності, акцентуючи чистоту звуку та легкість виконання (Celletti, 1991).

XIX століття принесло романтичний підхід, де емоційність стала домінантною рисою вокального мистецтва. Оперні твори Ріхарда Вагнера («Тристан та Ізольда») та Джузеппе Верді («Аїда») вимагали від співаків не лише технічної досконалості, але й глибини акторської інтерпретації (Sadie, 2001). У XX столітті модернізм, представлений Арнольдом Шенбергом і його вокальними циклами (наприклад, «П'єро Місячний»), порушив традиційні гармонічні структури, вводячи атональність і експериментальні форми (Levin, 2006). Ці етапи сформували багатошарову основу сучасного вокального мистецтва.

2. Традиційні вокальні техніки та їх еволюція.

Традиційні вокальні техніки, такі як бельканто, базувалися на принципах чистоти звуку, легкості виконання високих нот і вокальної гнучкості. Ця школа, описана в працях Родольфо Челлетті, стала основою для класичного співу (Celletti, 2001). Паралельно в інших культурах розвивалися власні традиції: наприклад, тувинський горловий спів із його багатоголосими обертонами чи індійська рага, що акцентує імпровізацію (Levin, 2006). Еволюція цих технік у XX столітті пов'язана з появою нових жанрів. Джазова вокальна імпровізація, розвинена Еллою Фіцджеральд, і рок-спів, що вимагає потужності голосу, як у Фредді Мерк'юрі, свідчать про адаптацію традицій до сучасних потреб (Miller, 2008). Водночас класичні техніки не втратили актуальності, а стали основою для синтезу з новітніми підходами.

Техніка бельканто, що виникла в Італії XVII–XVIII століть, стала еталоном вокальної майстерності. Як зазначає Родольфо Челлетті, вона поєднувала чистоту інтонації, гнучкість голосу та здатність виконувати складні орнаменти (Celletti, 1991). Ця школа вплинула на оперних співаків, таких як Марія Каллас, чия інтерпретація ролей у «Нормі» Белліні демонструє вершину бельканто (Miller, 2008). Її принципи й досі є основою вокальної педагогіки, хоча адаптуються до сучасних вимог.

Поза європейським контекстом вокальні техніки розвивалися в різних культурах. Тувинський горловий спів, досліджений Теодором Левіним, дозволяє виконавцеві одночасно створювати основний тон і обертон, що створює багатоголосий ефект (Levin, 2006). В Індії рага базується на імпровізації та мікротоновій інтонації, що вимагає від співака винятковой чутливості (Katz, 2010). У XX столітті ці традиції почали проникати в західну музику: наприклад,

тувинський спів використовувався у саундтреках до фільмів Ганса Циммера, а індійські мотиви – у творчості The Beatles (Cook, 2021).

XX століття ознаменувалося появою джазу та року, які трансформували вокальні традиції. Джазова імпровізація Елли Фіцджеральд додала спонтанності й емоційної свободи, а рок-спів Фредді Мерк'юрі в складі Queen демонстрував потужність і діапазон голосу (Miller, 2008). Ці жанри адаптували класичні техніки до масової культури, заклавши основу для сучасних вокальних експериментів.

3. Сучасні технології у вокальному мистецтві.

Розвиток цифрових технологій у XXI столітті радикально змінив вокальне мистецтво, створивши нові можливості для виконавців і композиторів. Одним із ключових інструментів стала цифрова обробка голосу, зокрема автотюн, розроблений у 1997 році компанією Antares Audio Technologies. Ця технологія, спочатку призначена для корекції інтонації, швидко перетворилася на стилістичний прийом у поп-музиці, як видно з творчості Шер (пісня «Believe») чи T-Pain (Katz, 2010). Автотюн дозволяє не лише виправляти недоліки, але й створювати ефект «роботизованого» голосу, що стало характерною рисою сучасного звучання.

Іншим важливим інструментом є вокодер, який синтезує голос із електронними звуками, розширюючи палітру вокальних ефектів. Прикладом його використання є творчість гурту Daft Punk, де вокодер гармонійно поєднується з живими вокальними партіями (Cook, 2021). Програмне забезпечення, як-от Celemony Melodyne, дозволяє детально редагувати висоту, темп і тембр голосу, що відкриває простір для експериментів навіть у класичних жанрах (Stark, 2003).

Значний вплив мають також віртуальні вокалісти, такі як Хацуне Міку від Yamaha Vocaloid. Ця технологія дає змогу створювати синтетичні голоси, які виконують композиції без участі живих співаків, що особливо популярно в японській J-pop культурі (Kenmochi, 2012). Проте використання таких інновацій викликає дискусії: чи є це справжнім мистецтвом, чи лише технологічним трюком? У класичному співі подібні інструменти застосовуються рідко, однак у сучасних жанрах, як-от електронна музика чи саунд-арт, вони стали невід'ємною частиною творчого процесу.

Цифрові технології стали революційним фактором у вокальному мистецтві XXI століття. Автотюн, розроблений у 1997 році, спочатку призначався для корекції інтонації, але швидко став стилістичним інструментом. Пісня Шер «Believe» (1998) започаткувала тренд «роботизованого» вокалу, який підхопили T-Pain і Каньє Вест (Stark, 2003). Програма Melodyne пішла далі, дозволяючи редагувати висоту, ритм і тембр із хірургічною точністю, що змінило підходи до студійного запису (Kenmochi, 2012).

Вокодер, який синтезує голос із електронними звуками, розширив межі вокального мистецтва. Гурт Daft Punk використав його в альбомі «Random Access Memories» (2013), створивши футуристичне звучання (Гринишин, 2020). Ще більш радикальним став Vocaloid від Yamaha, який генерує віртуальних співаків. Хацуне Міку, дебют якої відбувся у 2007 році, стала культурним феноменом у Японії, виступаючи наживо як голограма (Potter, 1998). Це явище ставить питання про межі людської участі в мистецтві.

Сучасні концертні технології, такі як системи обробки звуку в реальному часі, дозволяють виконавцям експериментувати на сцені. Імоген Хіп використовує лупери для створення багатошарових вокальних композицій під час виступів, що розмиває межу між студійною та живою музикою (Шевчук, 2019). Такі інструменти роблять голос гнучким і адаптивним до різних контекстів.

4. Нові вокальні техніки та їх культурний вплив.

Сучасне вокальне мистецтво характеризується появою нових технік, які часто мають традиційне коріння, але адаптуються до актуальних реалій. Однією з таких є багатоголосий спів (overtone singing), що походить із тувинських і монгольських традицій. Ця техніка, яка дозволяє виконавцеві одночасно створювати два або більше тонів, набула популярності в західній музиці завдяки таким артистам, як Анна-Марія Хефеле (Levin, 2006). Її застосування в саундтреках до фільмів (наприклад, «Дюна» Ганса Циммера) свідчить про інтеграцію етнічних традицій у масову культуру.

Ще однією інноваційною технікою є вокальна перкусія (beatboxing), що виникла в американській хіп-хоп культурі 1980-х років.

Виконавці, як-от Рахзель, розвинули її до рівня самостійного мистецтва, імітуючи ритми ударних інструментів голосом (Miller, 2008). Ця техніка стала популярною завдяки соціальним мережам, де короткі відео демонструють вражаючі можливості голосу.

Культурний вплив цих змін є багатогранним. Глобалізація, підкріплена платформами на кшталт YouTube і TikTok, сприяє поширенню локальних вокальних традицій, як-от українські народні співи чи африканські багатоголосі композиції, серед світової аудиторії (Гринишин, 2020). Водночас це створює ризик комерціалізації та втрати автентичності, коли традиції спрощуються для масового споживача. Наприклад, популярність каверів на платформах часто призводить до стандартизації вокальних стилів, що може нівелювати їхню унікальність.

Багатоголосий спів (overtone singing) набув популярності завдяки виконавцям, як-от Анна-Марія Хефеле, яка популяризувала цю техніку в Європі. Її концерти та навчальні відео на YouTube демонструють, як етнічна традиція може стати частиною сучасного мистецтва (Levin, 2006). У кінематографі багатоголосся використовується для створення містичної атмосфери, як у саундтреку до «Дюни» (2021).

Вокальна перкусія (beatboxing) виникла в США в 1980-х роках як вуличне мистецтво. Рахзель, відомий як «Godfather of Noyze», розвинув її до рівня, де голос замінює цілий оркестр (Miller, 2008). Соціальні мережі, зокрема TikTok, зробили beatboxing глобальним явищем, де молоді виконавці змагаються у віртуозності.

Сучасні композитори, як-от Мередіт Монк, використовують голос як інструмент для звукового дизайну, створюючи абстрактні вокальні пейзажі. Її твір «Dolmen Music» (1981) демонструє, як голос може вийти за межі традиційного співу. Такі підходи впливають на авангардну музику та перформативне мистецтво.

Глобалізація сприяє обміну вокальними традиціями. Українські народні співи у виконанні «ДахаБраха» чи африканські багатоголосі гармонії у проєктах Пола Саймона («Graceland», 1986) стають доступними світові завдяки цифровим платформам. Проте комерціалізація загрожує спрощенням, коли унікальні стилі адаптуються до масового смаку.

5. Синтез традицій та інновацій.

Сучасне вокальне мистецтво дедалі частіше тяжіє до гібридних форм, де традиційні техніки поєднуються з технологічними нововведеннями. Прикладом є творчість Боббі Макферріна, який використовує імпровізацію та багатошарові вокальні записи для створення складних композицій у реальному часі (Potter, 1998). Інший приклад – проєкт «Voces8», що поєднує класичний хоральний спів із сучасними аранжуваннями та цифровими ефектами.

Такі підходи дозволяють зберігати зв'язок із історичною спадщиною, одночасно відповідаючи запитам сучасної аудиторії. У контексті української культури це проявляється в експериментах гуртів, як-от «ДахаБраха», які інтегрують народні вокальні традиції з електронними елементами, створюючи унікальний звуковий ландшафт (Шевчук, 2019).

Гібридні форми вокального мистецтва поєднують традиції з технологіями. Боббі Макферрін використовує лупери для імпровізацій, створюючи багатошарові композиції в реальному часі (Potter, 1998). Гурт «Voces8» інтегрує класичний хоральний спів із сучасними аранжуваннями, додаючи цифрові ефекти.

В Україні синтез проявляється у творчості «ДахаБраха», які поєднують народні вокальні традиції з електронними текстурами. Їхній альбом «Шлях» (2016) є прикладом того, як автентичність може гармоніювати з інноваціями (Шевчук, 2019). Це відображає ширшу тенденцію до переосмислення спадщини в глобальному контексті.

Висновки. Сучасне вокальне мистецтво є унікальним прикладом синтезу багатовікових традицій і новаторських практик, що відображає його здатність адаптуватися до культурних, технологічних і соціальних трансформацій. Історичний розвиток від григоріанського хоралу через поліфонію Ренесансу до бельканто і модернізму XX століття створив міцний фундамент, який не лише зберіг свою актуальність, але й став основою для інтеграції сучасних підходів. Цей процес еволюції свідчить про гнучкість вокального мистецтва, яке, зберігаючи свої корені, відкриває двері до нових форм вираження. Зокрема, традиційні техніки, як-от бельканто чи етнічні вокальні практики, не втратили своєї цінності, а навпаки, адап-

туються до вимог сучасності, збагачуючись новими контекстами.

Цифрові технології, такі як автотюн, вокодер і програмне забезпечення для синтезу голосу, відіграють ключову роль у трансформації вокального мистецтва, розширюючи творчі горизонти виконавців. Вони дозволяють не лише коригувати недоліки, але й створювати абсолютно нові звукові світи, де голос стає інструментом безмежних можливостей. Водночас ці інновації породжують етичні та естетичні питання: чи зберігається автентичність мистецтва, коли технологія перебирає частину творчої роботи? У поп-музиці такі інструменти стали нормою, тоді як у класичному співі їхнє використання викликає суперечки, що підкреслює необхідність балансу між традиціями та прогресом.

Поява нових вокальних технік, як-от багатоголосий спів чи вокальна перкусія, демонструє, як історичні практики можуть знайти нове життя в сучасному контексті. Ці техніки, що мають коріння в етнічних традиціях або субкультурах, завдяки глобалізації стають частиною світового культурного діалогу. Їхній вплив проявляється не лише в музиці, але й у кінематографі, театрі та мультимедійних проєктах, де голос використовується як засіб створення атмосфери чи передачі наративу. Однак глобалізація також несе ризики: комерціалізація може призвести до спрощення унікальних вокальних стилів, що загрожує їхній автентичності та глибинному значенню.

Перспективи розвитку вокального мистецтва вбачаються у гармонійному синтезі традицій та інновацій, де гібридні підходи стають домінуючою тенденцією. Такі приклади, як творчість Боббі Макферріна, «Voces8» чи українського гурту «ДахаБраха», показують, як можна поєднувати автентичність із технологічними можливостями, створюючи музику, що резонує з сучасною аудиторією. Цей синтез не лише розширює межі вокального мистецтва, але й сприяє збереженню культурної спадщини в умовах глобалізованого світу. У цьому контексті важливо звернути увагу на національні традиції, зокрема українські, які мають потенціал для інтеграції в міжнародний музичний простір без втрати своєї ідентичності.

Подальші дослідження вокального мистецтва повинні зосередитися на кількох ключових аспектах. По-перше, необхідно глибше вивчити вплив цифрових технологій на сприйняття голосу як художнього медіуму, зокрема в контексті його емоційної виразності. По-друге, варто проаналізувати, як глобалізація впливає на локальні вокальні традиції, щоб розробити стратегії їхнього збереження. По-третє, перспективним є дослідження психоакустичних ефектів нових вокальних технік, які можуть відкрити нові горизонти в музиці та перформативному мистецтві. Вокальне мистецтво майбутнього, ймовірно, стане ще більш різноманітним і багатогранним, зберігаючи свою унікальну здатність передавати глибинні людські почуття та об'єднувати культури. Його еволюція продовжуватиме віддзеркалювати дух часу, пропонуючи нові естетичні парадигми, які враховуватимуть як минуле, так і майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. Історія вокального мистецтва: від Античності до сучасності. Київ: НМАУ, 2018. 320 с.
2. Гринишин М. Вокальна педагогіка: традиції та інновації. Львів: ЛНУ, 2020. 198 с.
3. Шевчук О. Українська музична культура: від традицій до сучасності. Київ: Видавництво «Музична Україна», 2019. 276 с.
4. Burrows D. The Cambridge Companion to the History of Opera. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 408 p.
5. Celletti R. A History of Bel Canto. Oxford: Clarendon Press, 1991. 218 p.
6. Sadie S. The New Grove Dictionary of Music and Musicians. London: Macmillan Publishers, 2001. Vol. 25.
7. Levin T. Where Rivers and Mountains Sing: Sound, Music, and Nomadism in Tuva. Bloomington: Indiana University Press, 2006. 304 p.
8. Miller R. The Art of Singing: Discovering and Developing Your True Voice. New York: Applause, 2008. 256 p.
9. Katz M. Capturing Sound: How Technology Has Changed Music. Berkeley: University of California Press, 2010. 336 p.
10. Cook N. Music: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2021. 168 p.
11. Stark J. Bel Canto: A Theoretical and Practical Vocal Method. New York: Dover Publications, 2003. 224 p.

12. Kenmochi H. Vocaloid and Hatsune Miku Phenomenon in Japan. Tokyo: Yamaha Music Media, 2012. 180 p.
13. Potter J. Vocal Authority: Singing Style and Ideology. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 235 p.

REFERENCES:

1. Boiko, O. (2018). *Istoriia vokalnoho mystetstva: vid Antychnosti do suchasnosti* [History of vocal art: From antiquity to the present]. Kyiv: NMAU.
2. Burrows, D. (2019). *The Cambridge companion to the history of opera*. Cambridge University Press.
3. Celletti, R. (1991). *A history of bel canto*. Oxford: Clarendon Press.
4. Cook, N. (2021). *Music: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
5. Hrynyshyn, M. (2020). *Vokalna pedahohika: tradytsii ta innovatsii* [Vocal pedagogy: Traditions and innovations]. Lviv: LNU.
6. Katz, M. (2010). *Capturing sound: How technology has changed music*. Berkeley: University of California Press.
7. Kenmochi, H. (2012). *Vocaloid and Hatsune Miku phenomenon in Japan*. Tokyo: Yamaha Music Media.
8. Levin, T. (2006). *Where rivers and mountains sing: Sound, music, and nomadism in Tuva*. Bloomington: Indiana University Press.
9. Miller, R. (2008). *The art of singing: Discovering and developing your true voice*. New York: Applause.
10. Potter, J. (1998). *Vocal authority: Singing style and ideology*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Sadie, S. (Ed.). (2001). *The New Grove dictionary of music and musicians* (Vol. 25). London: Macmillan Publishers.
12. Stark, J. (2003). *Bel canto: A theoretical and practical vocal method*. New York: Dover Publications.
13. Shevchuk, O. (2019). *Ukrainska muzychna kultura: vid tradytsii do suchasnosti* [Ukrainian musical culture: From traditions to the present]. Kyiv: Vydavnytstvo «Muzychna Ukraina».